

Γιώργος Καραμπελιάς Η δική μας Ευρώπη*

(Η Ευρώπη ιδωμένη από έναν Έλληνα, Βαλκάνιο, κάτοικο της Ανατολικής Μεσογείου)

Η παρουσία μου εδώ, σε ένα επιστημονικό συνέδριο, εκφράζει την ανάγκη που αισθάνομαι για μια πολιτική πράξη η οποία να υπερβαίνει τον εμπειρισμό και την τρέχουσα πολιτολογία και η οποία να ανατρέχει σε κάποια επιστημονική και γιατί όχι φιλοσοφική θεμελίωση και επιθυμεί να εγκαθιδρύσει μια διαδικασία ανάδρασης ανάμεσα στην πράξη και τη θεωρία. Πρόκειται για μια αντίληψη για την πολιτική προφανώς διαφορετική από την κυρίαρχη σήμερα και, δεδομένων των τραγικών αδιεξόδων και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουμε, δραματικά απαραίτητη. Αλλά ως προς αυτό θα επανέλθουμε στη συνέχεια.

Η απόπειρά μας θα είναι να αποτύγουμε μια αφηρημένη τοποθέτηση για την Ευρώπη, σαν μια ιδέα άσαρκη και εν τέλει δυτικοευρωπαϊκή και να μελετήσουμε την Ευρώπη συγκεκριμένα, ως πραγματικότητα και δυνατότητα τέτοια που τη βλέπει ένας Έλληνας, Βαλκάνιος, Νοτιοευρωπαίος και «Ανατολικομεσογειακός». Παράλληλα είναι μια αντίληψη η οποία διαπνέεται και από έναν εναλλακτικό οικονομικό και κοινωνικό προσανατολισμό, αν το τελευταίο δεν αποτελεί πλεονασμό ή ίσως και ταυτολογία.

* * *

Από την αρχαιότητα έως και το Βυζάντιο ο ελληνισμός συγκροτούσε έναν ακέραιο κόσμο, διακριτό τόσο από την Ασιατική Ανατολή, όσο και από την Ευρωπαϊκή Δύση. Στη νεότερη εποχή, όμως, –ήδη από τους τελευταίους αιώνες του Βυζαντίου– ο ελληνισμός μεταβάλλεται σε ένα διάτρητο σύνορο, σε ένα τμήμα κάποιου ευρύτερου συνόλου –είτε πρόκειται για μια γεωγραφική, ευρωπαϊκή προέκταση του μουσουλμανικού κόσμου, με την Οθωμανική αυτοκρατορία, είτε σε εσχαιτιά μιας Ευρώπης συγκροτημένης γύρω από το Δυτικό άκρο της– έστω και αν αυτό το «σύνορο», διατηρεί πάντα την ιδιαιτερότητά του.

Η «ελληνική Ευρώπη», ή μάλλον η ελληνική εκδοχή της Ευρώπης, η οποία είχε ως γεωγραφικό της επίκεντρο το Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, μέχρι τη «μεγάλη Ελλάδα», συνετριβή από την εποχή που Ανατολή και Δύση, ως μεγασύνολα, οδηγήθηκαν σε αντιπαράθεση και αλληλοαποκλεισμό.

Η σύγκρουση ανάμεσα στον δυτικό χριστιανισμό και τον μουσουλμανισμό, που μετέβαλε την Ελλάδα από οικονομικό κόμβο και πολιτιστικό σταυροδρόμι σε έρημο

* Αυτό το κείμενο αποτελεί ανακοίνωση του συγγραφέα σε Επιστημονικό Συνέδριο που οργάνωσε το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων μαζί με τους Δήμους Ιωαννίνων, Κόνιτσας και Πρέβεζας στις 24 – 28 Σεπτεμβρίου 1992 με θέμα την Ευρώπη.

συνοριακό σταθμό δύο αλληλοαποκλειόμενων κόσμων, σήμανε και το τέλος του ρόλου του ελληνικού χώρου ως αυτόνομου οικονομικού και πολιτιστικού κέντρου. *Θα λέγαμε μάλιστα πως ακριβώς αυτή η σύγκρουση και ο αποκλεισμός του ανατολικού δρόμου από το Ισλάμ, συγκρότησε την Ευρώπη, με πυρήνα τη δυτική της εσχάτιά – την αφετηρία του περιβόητου δυτικού– υπερατλαντικού δρόμου.*

Όμως, παρ' όλο που ο χώρος μας μεταβλήθηκε σε ένα νεκρό σύνορο, δεν έπαψαν σε αυτόν να ζουν, να υπάρχουν και να πεθαίνουν –επομένως και να ονειρεύονται– άνθρωποι, εμείς οι νεοέλληνες, οι Έλληνες.

Άνθρωποι που αναζητούν μέσα στις σημερινές συνθήκες έναν ρόλο και μια υπόσταση. Και αν αναζητούμε έναν ρόλο πέρα από τα «σπασμένα αγάλματα», αυτό σημαίνει πως θέλουμε και αποζητούμε την αυτονομία μας. Όχι βέβαια, πλέον, μια ελληνική εκδοχή της Ευρώπης, αλλά μια Ευρώπη όπου οι Έλληνες θα διαδραματίζουν έναν ρόλο ενεργητικό, όπου θα μπορούν να συμβάλλουν στη συγκρότηση και την ανάπτυξη ενός νέου πολιτιστικού υποδείγματος. Εκ προοιμίου δε υποστηρίζουμε πως ο ελληνικός χώρος μπορεί να υπάρξει εκ νέου μόνον όταν το σύνορο ενεργοποιηθεί, όταν τα Βαλκάνια η Ανατολική Μεσόγειος, η Μικρά Ασία, η Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική συγκροτήσουν και πάλι έναν χώρο επικοινωνίας, λειτουργικότητας, οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων.

Μια Ευρώπη κλειστή ή ανοικτή;

Η δική μας Ευρώπη, η δική μας οπτική για την Ευρώπη, είναι ουσιαδώς διαφορετική από αυτή του Δυτικού κόσμου.

Η δυτική οπτική θεωρεί πως η Ευρώπη διαθέτει ικανό γεωγραφικό και οικονομικό βάθος, από την Ιρλανδία έως την Τσεχοσλοβακία, τη Σλοβενία και την Κροατία. Έτσι σε έναν κόσμο που απειλείται από την «εισβολή» των δισεκατομμυρίων πεινασμένων του Τρίτου Κόσμου και όταν στα σύνορα της αυτοκρατορίας συνωθούνται στρατιές προσφύγων, η Ευρώπη θα πρέπει να οικοδομηθεί ως «Ευρώπη - φρούριο». Χαρακτηριστική είναι η άποψη του γνωστού γάλλου λογοτέχνη Μισέλ Τουρνιέ για την Ευρώπη του Μάαστριχτ την επομένη του γαλλικού δημοψηφίσματος: «Όλοι αυτοί οι πρόσφυγες από την Ανατολική Ευρώπη, οι τσιγγάνοι, κ.λπ., δεν ανήκουν στην Ευρώπη του Μάαστριχτ και θα πρέπει να αποκλειστούν» (εφημερίδα *Unita* 21 Σεπτεμβρίου 1992). Οι νεαροί ναζίσκιν του Ροστόκ και της Ιταλίας, το *Ρεπουμπλικανικό Κόμμα* της Γερμανίας, το *Βλαάμς Μπλοκ* της Φλαμανδίας, οι Αυστριακοί Νεοναζί, ο Λεπέν και η *Λέγκα Λομπάρντα** παλεύουν έμπρακτα, με τον δικό τους τρόπο, για μια τέτοια, «καθαρή» Ευρώπη. (Χαρακτηριστική είναι στη Γερ-

* Το *Βλαάμς Μπλοκ*, ή Φλαμανδικό Μέτωπο, είναι μια εθνικιστική ακροδεξιά φλαμανδική οργάνωση που ζητεί το διαμελισμό του Βελγίου και την εθνική εκκαθάριση των μεταναστών. Στην Αμβέρσα έφτασε το 25% των ψήφων στις τελευταίες εκλογές. Η *Λέγκα Λομπάρντα*, καθώς και η αδελφή της οργάνωση *Λέγκα Βένετα* ζητούν το διαχωρισμό της Ιταλίας σε τρία τουλάχιστον ομόσπονδα κράτη, έτσι ώστε οι «βόρειοι» να πάψουν να πληρώνουν για τους «κλέφτες της Ρώμης» και τους «μαφιόζους του Νότου». Στις τελευταίες εκλογές έφτασαν το 30% των ψήφων στη Λομβαρδία και το Βένετο.

μανία η προσαρμογή όλων σχεδόν των πολιτικών κομμάτων σε μια περισσότερο περιοριστική πολιτική απέναντι στους πρόσφυγες).

Η δική μας οπτική αντίθετα είναι, και δεν μπορεί παρά να είναι, εκείνη μιας Ευρώπης ανοικτής. Ανοικτής με διττή έννοια, τόσο στην εκδοχή μιας Ευρώπης μέχρι τα Ουράλια, όσο και προς την Ανατολική Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Η ενδιάμεση θέση μας, ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση, ανάμεσα στο βορρά και το νότο, μας υποχρεώνει σε μια πολιτική ενεργοποίησης του «συνόρου» και κατά συνέπεια σε μια πολιτική σχετικά ανοικτών και ρευστότερων ορίων.

Η λογική μας είναι μια Ευρώπη διακριτή μεν, αλλά κινούμενη, εύκαμπτη, της οποίας οι διαδικασίες και μορφές ενοποίησης επιτρέπουν τόσο την ενσωμάτωση της Ανατολικής και της Βαλκανικής Ευρώπης, όσο και την πολλαπλή επικοινωνία με την Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή.

Γι' αυτό και υποστηρίζουμε μια Ευρώπη της οποίας οι διαδικασίες ενσωμάτωσης θα επιταχύνονται σε τομείς κοινωνικής πολιτικής, προστασίας του περιβάλλοντος, αμυντικής προστασίας και ταυτόχρονα θα εξελίσσονται πολύ πιο αργά προς την οικονομική ενσωμάτωση και την πολιτική ομοιομορφοποίηση.

Το δανικό «όχι» στο Μάαστριχτ και οι γαλλικές αμφιταλαντεύσεις κατέδειξαν με ενάργεια πού βρίσκεται η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε αυτή την Ευρώπη που οικοδομείται, εκείνη των ελίτ, των βιομηχάνων, των πολιτικών και των διανοουμένων, και τα συμφέροντα και τις ευαισθησίες των εργατών, των αγροτών, των ανέργων, των νέων κ.λπ. Ακόμα και στη Γαλλία, η πλειοψηφία αυτών των κοινωνικών τάξεων και στρωμάτων ψήφισε κατά της κύρωσης της Συνθήκης.

Προφανώς οι κυρίαρχες τάξεις της Δυτικής Ευρώπης στρώνουν προς μια κατεύθυνση ενιαίου ευρωπαϊκού ομοσπονδιακού κράτους, όπου το κεφάλαιο θα κινείται απρόσκοπτα και θα αναπαράγεται σε διευρυμένη κλίμακα. Για τις λαϊκές τάξεις της ίδιας της δυτικής Ευρώπης, όσο –και κυρίως– για τα έθνη και τους λαούς της Ανατολικής και της Νότιας Ευρώπης, η Ενωμένη Ευρώπη θα πρέπει αντίθετα να έχει συνομοσπονδιακή και κοινωνική δομή, η ενοποίηση να προωθείται κατ' εξοχήν με κοινωνικά, περιβαλλοντικά και περιφερειακά κριτήρια και να επεκταθεί προς την Ανατολική Ευρώπη και τη Ρωσία.

Αν η Ανατολική ευρώπη αποκλειστεί από τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, μεσοπρόθεσμα θα αναγεννηθεί ο ανταγωνισμός ανάμεσα στην Ανατολική και τη Δυτική Ευρώπη, ο οποίος θα αποβεί μοιραίος για τον ελληνικό χώρο που θα μεταβληθεί και πάλι σε *σύνоро*, όχι μόνο με την Ασία, αλλά και με την Ανατολική Ευρώπη, όπως συνέβαινε σε όλη την μακρά περίοδο του ψυχρού πολέμου.

Η άρνηση του περιθωρίου

Αλλά μια τέτοια πολιτική μακράς πνοής απαιτεί την υπέβαση μιας λογικής παρσιτικής - περιθωριακής ενσωμάτωσης στη Δύση, σε ένα ρόλο θερέτρου των γερασμένων πληθυσμών της Ευρώπης και συμπληρωματικά, στην καλύτερη περίπτωση, ενός θερμοκηπίου (η Κρήτη αποτελεί άραγε υπόδειγμα για το σύνολο της χώρας;) Απαιτεί μια λογική *αντίστασης* σε μια πραγματικότητα όπου ιδέες, πρότυπα, συμπε-

ριφορές, εισάγονται, αναπαράγονται και αναμασιούνται. Απαιτεί μια υπέρβαση της *αναπαραγωγής*, θέση στην οποία έχουν περιοριστεί ακόμα και οι Έλληνες διανοούμενοι και το Πανεπιστήμιο, εισάγοντας και αναπαράγοντας τα παραγόμενα εις την Εσπερία, και τη μετάβαση σε μια οπτική δημιουργίας και παραγωγής.

Σε ό,τι αφορά την αντίληψή μας για την Ευρώπη και για τη διεθνή ένταξη της χώρας, μια τέτοια *παραγωγική λογική* σημαίνει τη μεταβολή της Ελλάδας σε ένα έστω και μικρό κέντρο πολιτικής με σχετική και διευρυνόμενη αυτονομία.

Το δυστύχημα είναι πως τα πρώτα δεκαπέντε μεταπολιτευτικά χρόνια, όταν ο βαθμός ελευθερίας ήταν πολύ μεγαλύτερος –οικονομικά και πολιτικά– σπαταλήθηκαν στις αδιέξοδες λογικές είτε ενός άκριτου δυτικο-κεντρισμού είτε ενός χαώδους τριτοκοσμισμού, χωρίς σύστημα, τακτική και, εν τέλει, χωρίς όραμα.

Για την πολιτική ως φιλοσοφία και επιστήμη

Η δυνατότητα για μια ελληνική πολιτική που να μπορεί να απαντήσει στις προκλήσεις του κόσμου μας μοιάζει σχεδόν ως τετραγωνισμός του κύκλου. Γιατί, όπως τονίσαμε, η Ελλάδα είναι Ανατολή και Δύση, Βορράς και Νότος, ολίγον αναπτυγμένη και ολίγον υπανάπτυκτη, με ένα κολοσσιαίο παρελθόν («το μαρμάρινο κεφάλι που εξαντλεί τα χέρια μας») και ένα λιλιπούτειο παρόν, όντως ανάδελφη και ταυτόχρονα υποχρεωμένη από τα μεγέθη της σε συμμαχίες.

Δεν γνωρίζω αν, όντως, το πουλί της σοφίας πετάει πάντα το σούρουπο, και αν το ότι δεν μοιάζει καθόλου να διασχίζει τους ουραμούς μας μπορεί να μας οδηγήσει σε αισιόδοξες ή απόλυτα απαισιόδοξες σκέψεις. Δεν ξέρω, δηλαδή, αν βρισκόμαστε σε κάποια αυγή, πολύ πριν το σούρουπο, ή πλέον σε μια βαθιά και σκοτεινή νύκτα! Πάντως το πουλί της Αθηνάς δεν φαίνεται να φωτίζει καθόλου τους πολιτικούς μας, τη στιγμή ακριβώς που η πολιτική της Ελλάδας έπρεπε να είναι γνώση της ιστορίας και της φιλοσοφίας της ιστορίας, των επιστημών και της πολιτικής επιστήμης κατ'εξοχήν. Αν ο φιλόσοφος - πολιτικός του Πλάτωνα είναι όντως απαραίτητος σε κάποιες ιστορικές συνθήκες, ποια άλλη στιγμή εκτός από σήμερα είναι αναγκαίος στη χώρα μας;

Στη μεταπολίτευση αντίστροφα, περισσότερο από ποτέ, ίσχυσε το σαββοπουλικό, «σ' αυτό τον τόπο όσοι αγαπάνε τρώνε βρόμικο ψωμί και οι πόθοι τους αναζητάνε υπόγεια διαδρομή», ενώ στο προσκήνιο κορυβαντιούν δημαγωγοί και κάθε λογής ατζέντηδες, χωρίς γνώση και θάρρος. Οι καλύτεροι άνθρωποι αυτής της χώρας σπρώχτηκαν στο περιθώριο ή τη σιωπή.

Ίσως είναι η μοίρα των φιλοσόφων ή έστω των φιλοσοφούντων πολιτικών να πωλούνται ως δούλοι! Και όμως, σήμερα θα τους είχαμε πραγματική ανάγκη, περισσότερο από ποτέ. Γιατί σήμερα χρειάζεται ένα όραμα, ένα σχέδιο μεγάλης πνοής, που θα προσπαθούσε να συνδυάσει το βραχυπρόθεσμο με τη μεσαία διάρκεια και τη μακροπρόθεσμη οπτική, που θα συνεδύαζε το κοινωνικο-πολιτισμικό υπόδειγμα με τη χωροταξική οργάνωση και τη γεωπολιτική τοποθέτηση.

Μια απόπειρα σχεδίου

Μια ρεαλιστική οραματική πολιτική πρέπει στο τακτικό, το άμεσο πεδίο να πατάει σε πραγματικότητες και να μην εξαντλείται σε άγονες προγονοπληξίες ή σε σύγχυση ανάμεσα στο βραχυχρόνιο και το μακροπρόθεσμο και από την άλλη να μη χαρακτηρίζεται από την έλλειψη οποιουδήποτε οράματος και μακροπρόθεσμου στοιχείου. Στην πρώτη εκδοχή μπορούμε να εντάξουμε τόσο την εναπόθεση στο ιστορικό παρελθόν του ελληνισμού τη λύση για τα σημερινά μας προβλήματα, όσο και την τριτοκοσμική, φραστικά τουλάχιστον, προτεραιότητα της πασοκικής πολιτικής των πρώτων χρόνων της κυβέρνησής του. Στη δεύτερη μπορούμε να συμπεριλάβουμε την καραμανλική και την ευρωκομμουνιστική οπτική όπου ο ορίζοντας είναι απλώς η ενσωμάτωση στη Δυτική Ευρώπη.

Η βραχυπρόθεσμη τακτική πρέπει να πατάει γερά πάνω σε συγκεκριμένες δυνατότητες, να εξυπηρετεί μεσοπρόθεσμους στόχους και να υπακούει στις τάσεις που διαγράφει η μεγάλη διάρκεια, το όραμα.

Υπ' αυτή την έννοια, η ένταξη στην ΕΟΚ ως ένα στοιχείο αποτροπής του τουρκικού επεκτατισμού, διασφάλισης έστω και των τυπικών δημοκρατικών θεσμών και κάποιων κοινωνικών και περιβαλλοντικών κατακτήσεων, καθώς και μιας ελάχιστης συμμετοχής στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι, αποτελούν ένα αναγκαίο τακτικό βήμα –και όχι βέβαια στρατηγικό, όπως φαντάζονται οι περισσότεροι πολιτικοί φορείς– και σε καμία περίπτωση δεν προτείνουμε την αναθεώρησή της, δηλαδή την έξοδό μας από αυτή.

Η περιφερειακή διάσταση

Ωστόσο, δεν μπορούμε να φανταστούμε την Ελλάδα ενταγμένη σε ένα μεγασύνολο χωρίς καμία περιφερειακή ολοκλήρωση. Γιατί αν για τα γερμανικά ομόσπονδα κράτη, τα *länder*, το γερμανικό κράτος διαθέτει τα μεγέθη και μπορεί να λειτουργεί ως ένα ενδιάμεσο οικονομικό και πολιτικό μέγεθος, ανάμεσα στο περιφερειακό και το ευρύτερο ευρωπαϊκό μαγακράτος, για την Πορτογαλία π.χ., αυτό το ευρύτερο περιφερειακό επίπεδο δεν μπορεί παρά να είναι το Ιβηρικό, ή στην περίπτωση της Νορβηγίας, π.χ., το ευρύτερο Σκανδιναβικό κ.λπ.

Για μας αυτό το ενδιάμεσο επίπεδο, αυτή η περιφερειακή οικονομική και πολιτική διάσταση είναι αδύνατο να ολοκληρωθεί αν η πολιτική μας δεν συμπεριλάβει τον άμεσο γεωπολιτικό μας χώρο, τον βαλκανικό. Εδώ πράγματι αγγίζουμε τα όρια της σχιζοφρένειας. Η Ελλάδα εντάσσεται στη Δυτική Ευρώπη, την Ευρώπη του Μάαστριχτ, ενώ ο άμεσος γεωπολιτικός της χώρος, τα Βαλκάνια, σπαράσσεται από τον εμφύλιο και αποτελεί το αντικείμενο ανταγωνισμού των Δυτικών δυνάμεων και της Τουρκίας που επιστρέφει.

Η Ελλάδα, λοιπόν, είτε θα συγκροτήσει ένα περιφερειακό επίπεδο αλληλεγγύης, οικονομικής αλληλοδιείσδυσης, συλλογικής ασφάλειας και πολιτικής συνεργασίας, είτε θα παραμείνει μια αποδιάρθρωμένη μακρινή επαρχία του φρουρίου Ευ-

ρόπη με την προοπτική να μεταβληθεί αργά ή γρήγορα σε τουρκικό προτεκτοράτο.

Επί πλέον, η συγκρότηση ενός βαλκανικού πόλου μπορεί να λειτουργήσει και ως ένα υπόδειγμα μη εξουσιαστικών σχέσεων, στο βαθμό που καμία από τις βαλκανικές χώρες δεν διαθέτει τα απαραίτητα μεγέθη για να ηγεμονεύσει πάνω στις υπόλοιπες – ίσως πρόκειται και για την αιτία της βαλκανικής αποδιάρθρωσης μέχρι τα σήμερα, αλλά και για την ευκαιρία μιας ισότιμης πιθανής συνεργασίας.

Σήμερα δεν είναι καιρός για βαλκανικούς μικροεθνικισμούς, για τις βαλκανικές μιζέριες, αλλά για μια μακρόπνοη εθνική πολιτική, για μια νέα «μεγάλη ιδέα», ικανή να εμπνεύσει προς την κατεύθυνση των οραμάτων του Ρήγα Φεραίου, και μόνο αυτή μπορεί να είναι η αποκρυστάλλωση μιας ελληνικής, δηλαδή ιδιαίτερης, οπτικής.

Η κοινωνική διάσταση της αποκεντρωτικής δομής

Στην αρχή του κειμένου μας ισχυριστήκαμε πως μια διαφορετική χωροταξική και γεωπολιτική αντίληψη για την Ευρώπη, ιδωμένη από την ελληνική και βαλκανική οπτική, είναι ταυτόσημη με ένα εναλλακτικό μοντέλο οργάνωσης της κοινωνίας. Ας διευκρινίσουμε σύντομα αυτόν τον ισχυρισμό μας: το αδιέξοδο της μαρξιστικής αντίληψης για τον κοινωνικό μετασχηματισμό, για μια εναλλακτική κοινωνικο-πολιτισμική δυνατότητα είναι άμεσα δεμένο με την υποτίμηση των προβλημάτων που ανακύπτουν από την καπιταλιστική οργάνωση του χώρου. Η παραδοσιακή μαρξιστική αντίληψη ήταν πως ένα μεγασύνολο πλανητικών διαστάσεων μέσα από την ίδια την ανάπτυξη και την επέκτασή του μπορεί να μετασχηματιστεί σε ένα νέο μόρφωμα, αυτοδιαχείρισης, αυτοδιεύθυνσης και αυτονομίας.

Σήμερα, έχει πλέον καταστεί σαφές πως τα ίδια τα μεγέθη των κοινωνιών που διαμορφώνει ο σύγχρονος καπιταλισμός κάνουν ανέφικτο τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Σύνολα εκατοντάδων εκατομμυρίων ή και δισεκατομμυρίων ανθρώπων είναι αδύνατο να ελεγχθούν από τους παραγωγούς ή τους πολίτες, αποτελούν ιδεώδη χώρο δράσης μόνο για τις πολυεθνικές εταιρίες και οδηγούν σε γραφειοκρατικές τερατογενέσεις. Η δημοκρατία, παραγωγική ή και πολιτική είναι συνυφασμένη με κάποια κλίμακα παραγωγής, διαχείρισης και συμβίωσης που είναι αδύνατο και δεν πρέπει να υπερβούμε. Επομένως, μια Ευρώπη που στηρίζεται σε μια αποκεντρωμένη κατά το μάξιμουμ παραγωγική δομή και με τη μεγαλύτερη δυνατή αυτονομία εθνών και περιφερειών όχι μόνο σπάει το «δυτικό μονοπώλιο», αλλά και την ηγεμονία των πολυεθνικών και των ελίτ και αποτελεί και την μοναδική δυνατότητα για μια εναλλακτική κοινωνική και οικονομικοπολιτική μορφή - μόρφωμα. Η Ευρώπη που μεταβάλλεται σε μεγακράτος των πολυεθνικών δεν μπορεί να είναι δημοκρατική. Δεν πρόκειται λοιπόν για ένα απλό «δημοκρατικό έλλειμμα» της Κοινότητας, αλλά για μια θεμελιωδώς αντιδημοκρατική δομή.

Κατά συνέπεια, το όραμά μας για μια συνομοσπονδιακή, αποκεντρωμένη Ευρώπη ανταποκρίνεται ταυτόχρονα και στο κοινωνικό μας όραμα και αποτελεί τη μοναδική δυνατότητα και ελπίδα αυτονομίας για τον ελληνικό χώρο. Γι' αυτό και θεωρήσαμε από την αρχή ως ταυτόσημη την ελληνική οπτική της αυτονομίας και το εναλλακτικό κοινωνικό υπόδειγμα.

Το όραμα ανάγκη επιβίωσης

Τέλος, σε ό,τι αφορά τη μακρά διάρκεια, τον επόμενο αιώνα τουλάχιστον, ο πολιτικός σχεδιασμός πρέπει να παίρνει υπόψη του τις τάσεις ανασύνθεσης του ευρασιατικού χώρου με μια μετακίνηση του κέντρου του προς τα νότια και τα ανατολικά. Η ανάπτυξη της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής και κατά συνέπεια η εκ νέου μεταβολή της Μεσογείου σε παράγοντα επικοινωνίας και ίσως σε επίκεντρο ενός νέου πολιτιστικού χώρου, είναι η μόνη εκδοχή που μπορεί να μεταβάλει τον ελληνικό χώρο από σύνορο σε επικοινωνιακό-πολιτισμικό κόμβο, σε οικονομικό σταυροδρόμι.

Ωστόσο, η δυνατότητα αυτόνομης συμμετοχής μας σε μια τέτοια διαδικασία προϋποθέτει όχι μόνο μια μακρόπνοη πολιτική διατήρησης και ανάπτυξης σχέσεων με τον ανατολικό και τον αφρικανικό κόσμο, καθώς και μια ορισμένη ανοικτή αντίληψη για την Ευρώπη, αλλά και την ένταξη ενός τέτοιου οράματος σε έναν σχεδιασμό με συγκεκριμένα στάδια και προτεραιότητες:

Οι σεισμικές ανακατατάξεις και η κρίση του βαλκανικού και του μεσανατολικού χώρου απειλούν με καταποντισμό ένα τόσο μικρό σύνολο σαν την Ελλάδα. Η μετακίνηση προς τα ανατολικά δεν αποτελεί μόνο ελπίδα, αλλά και κίνδυνο.

Για παράδειγμα, η ενοποίηση των Βαλκανίων θα γίνει κάτω από ξένη ομπρέλα –ίσως και νεοοθωμανική– ή από την αυτόβουλη πορεία των βαλκανικών λαών:

Η ανάπτυξη των σχέσεων της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου με την Ευρώπη θα πραγματοποιηθεί με ενδιάμεσο την τουρκική μικρασιατική πλευρά και με επίκεντρο την Κωνσταντινούπολη –εξέλιξη που θα προϋπέθετε τη μεταβολή της Ελλάδας σε τουρκικό προτεκτοράτο– ή αντίθετα θα στηριζόταν σε δύο ισόρροπους πόλους– έναν βαλκανικό και έναν οθωμανικό; Το παίγνιο δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί είναι ανοικτό, «παίζεται», κατά τον ίδιο τρόπο που πριν 70 χρόνια παιζόταν η μοίρα της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης. Και σήμερα τίποτε δεν έχει ακόμα κριθεί οριστικά.

Κατά συνέπεια, η μακροπρόθεσμη προοπτική δεν αρκεί από μόνη της. Πρέπει τα τακτικά βήματα και οι μεσοπρόθεσμοι στόχοι να πραγματοποιηθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος της οριστικής πλέον και τελεσίδικης περιθωριοποίησής μας.

Γι' αυτό και το σχήμα μας οικοδομείται σε τρία επίπεδα. Ένα ευρωπαϊκό και ΕΟΚικό κεκτημένο – καθόλου ικανοποιητικό, αλλά απαραίτητο, ένα δεύτερο –βαλκανικό– αναγκαία προϋπόθεση για την ενεργή και ουσιαστική παρουσία μας και στα ευρωπαϊκά πράγματα, όσο και για το πέρασμα σε ένα τρίτο ευρύτερο επίπεδο, στην προοπτική της ανασύνθεσης του ευρασιατικού χώρου.

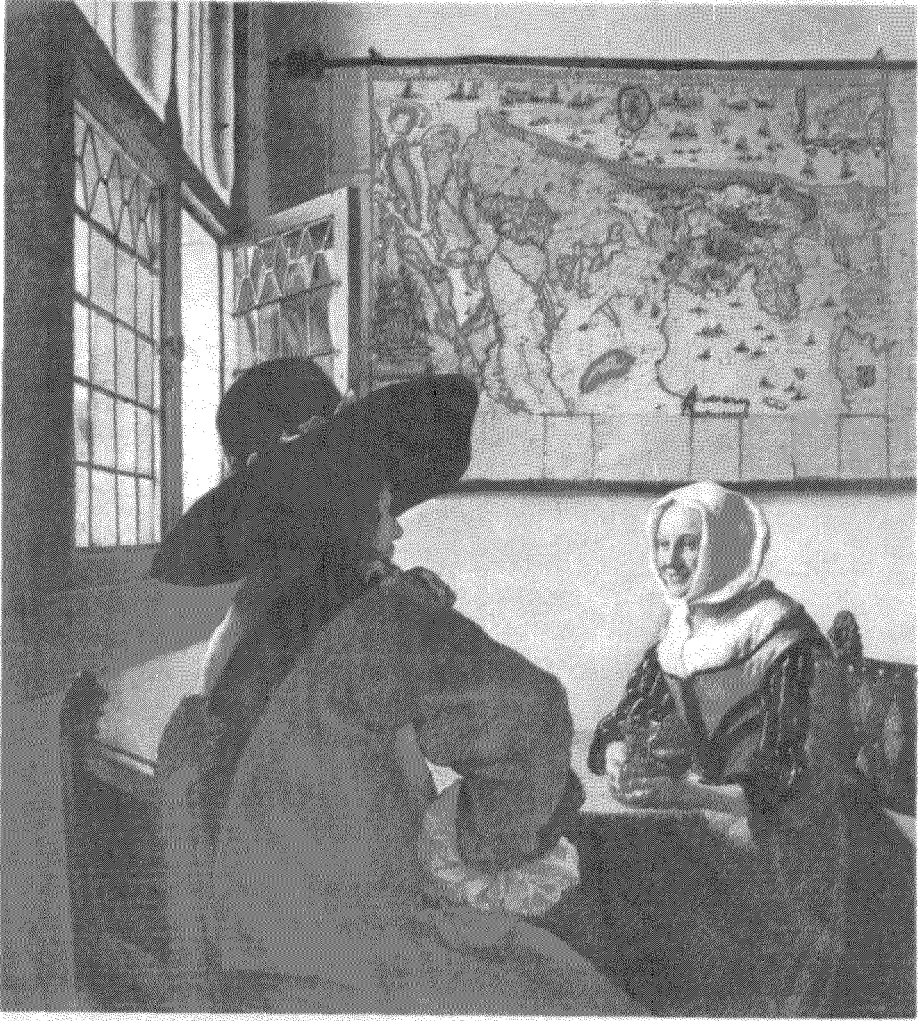
Τα ιδεολογήματα της ευρωπαϊκής ενοποίησης θέτουν ως στρατηγικό στόχο την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στην Ευρώπη της Δύσης– και αυτό επέλεξαν και ψήφισαν όλα τα μεγάλα ελληνικά κόμματα με την επικύρωση της συνθήκης του Μάαστριχτ. Είμαστε ενάντιοι στην επικύρωση μιας τέτοιας συνθήκης ακριβώς γιατί θεωρούμε το σημερινό ΕΟΚικό σχήμα ως παροδικό, σχήμα που δεν ανταποκρίνεται ούτε στην ανάγκη μιας πραγματικά ενωμένης συνομοσπονδιακής Ευρώπης, ούτε

στην ανασυγκρότηση των Βαλκανίων, ούτε στη μεσογειακή διάσταση της Ευρώπης του 21ου αιώνα. Γι' αυτό και θεωρούμε την ΕΟΚ ως τακτική, και την βαλκανική ενοποίηση και την ανασυγκρότηση ενός ανατολικο-μεσογειακού πόλου ως στρατηγική.

Τα μεγέθη και η θέση μας δεν μας επιτρέπουν άλλη πολιτική ουσιαστικής επιβίωσης. Πρέπει να είμαστε πολυδιάστατοι και να θέτουμε την τακτική –την ΕΟΚ– στην υπηρεσία της στρατηγικής μας, μιας Ευρώπης μέχρι τα Ουράλια, την Κρήτη και την Κύπρο, και ακόμα πιο πέρα ενός πολιτισμού που θα αναδυθεί γύρω από την Μεσόγειο και του οποίου η Ευρώπη θα αποτελεί τον ένα πόλο και μόνο – ο δε χώρος μας θα έχει καταστεί και πάλι, όπως στην αρχαιότητα, γέφυρα ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση. Την ύστατη ώρα χρειαζόμαστε και πάλι κάποιο όραμα.

Γιοχάνες Βερμέερ: Η γαλατού (χρονολογείται γύρω στα 1656 - 1660). Άμστερνταμ, Βασιλικό Μουσείο.

Γιοχάνες Βερμέερ (1632 – 1675): Ο στρατιώτης και η γελαστή κοπέλα. Νέα Υόρκη, συλλογή Φρικ.